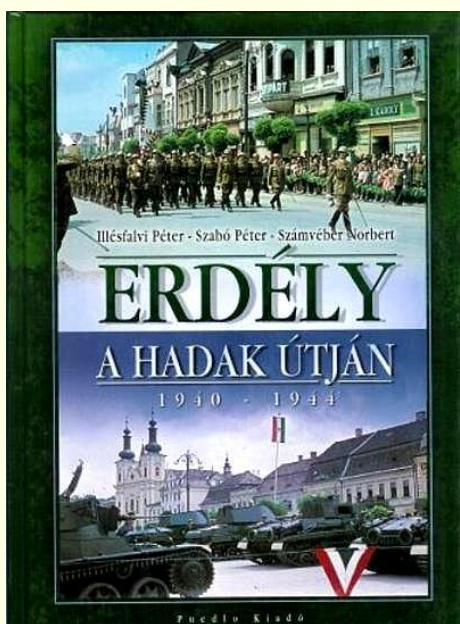

Lakatos Artur Észak-Erdély 1940 és 1944 közötti története hadtörténész szemmel

Illésfalvi Péter, Szabó Péter, Számvéber
Norbert:
Erdély a hadak útján, 1940-1944

A szerzőhármás, vagyis a budapesti Hadtörténeti Levéltár három munkatársának jelenlegi könyve jelentős kutatómunka eredménye. Ugyanakkor hiánypótló is, mivel – ahogyan ezt a szerzők is rámutatnak erre bevezetőjükben – a magyar történetírásban eddig nem született olyan összefoglaló munka, amely hadtörténeti szempontból közelítette volna meg Észak-Erdély 1940–1944-es időszakának történetét.

A könyv a tudományos kutatómunka eredményeit megfelelő módon prezentáló módszertannal készült, a megfogalmazások pontosak, a legapróbb részletekbe menőkig precízek, a leírásokból kitűnik, hogy a szerzők mennyire professzionális történészek.

Ugyanakkor azonban – bizonyára azért, mert a szerzők „közérthető” stílusra törekedtek – kimaradt a könyvből a minden szakmunka alapvető követelmény, a jegyzetrendszer. Hiányoljuk ezt ugyan, de hozzátesszük, hogy a meglehetősen gazdag *Függelék* tartalmaz bibliográfiai listát a sok egyéb, mint például összefoglaló táblázatok, térképgyűjtemény, névmutató mellett. Amit hiányolunk még – amennyiben könyv a szélesebb olvasóközönség számára íródott, és nem csak kimondottan történészek számára – egy fogalommagyarázó volna, a kötet legvégére, hogy a szakki-fejezésekben nem jártas, de a téma iránt érdeklődő olvasónak se kelljen más egyébről pontosan például az összekötő repülőezred vagy az önjáró tüzérdandár fogalma. Ez azonban részünkről csak ötlet, javaslat egy esetleges újrakiadás esetére, semmiképpen sem olyan hiba, ami magának a munkának értékét csökkentené.

Nagyon gazdag a könyv fénykép-illusztrációs része, – mint ahogyan ezt a Püedlo Kiadó más kiadványai esetében már megszokhattuk –és a felhasznált források listája sem okoz csalódást. Az utóbbiban, a *Felhasznált és ajánlott levéltári, illetve könyvészeti források* között komoly német (freiburgi), illetve magyar (budapesti) hadtörténeti levéltári forrásokat találunk. Főleg a magyar lista igen gazdag, amelyek származási helye azonos a szerzők munkahelyével. Szemmel láthatóan rengeteg visszaemlékezést, személyi fondot használnak fel, más egyebek mellett. A könyvlistában idéznek egy román címet is – amely, Suman Gheorghe és Pricop Vasile könyve a román hadsereg hegyivadásairól. (Különben messze nem ez a legrepresentatívabb forrás.) A szövegből kiderül, hogy a szerzők sok román dokumentumot ismernek (legfőképpen amikor a magyar bevonulást, azt övező

atrocitásokat ismertetik, viszonylag objektív, kritikus hozzáállással). Mégis egy külön román forráslista hozzájárult volna a könyv komplexitásához, különösképp az 1940-es év kapcsán.

Szerkezetét tekintve a könyv három fő részre tagozódik. A bevezetőt követi *A Magyar Királyi Honvédség bevonulása Erdélybe* című fejezet, amely az 1940-es év eseményeit tárgyalja, elsősorban hadtörténeti és katonapolitikai szempontból megközelítve. De nemcsak. A szerzők ismertetik a kor politikai és diplomáciai viszonyait is, amelyek elvezettek a magyar történelemben második bécsi döntésként ismert eseményhez. A szerzőknek becsületére válik az, hogy megpróbálják objektív szempontból megközelíteni a bevonulást övező és a magyar honvédség számára egyáltalán nem dicsőséges atrocitások kérdését. Az ippi és ördögkúti sajnálatos eseményeket sokan rengetegszer feldolgozták már ugyan, elsősorban a román szakirodalomban – sőt ezek visszatérő motívumok a romániai szélsőséges nacionalizmus diskurzusaiban is – mégis, mint a kötet bizonyítja lehet újat mondani e tragikus eseményekről. Jól kidolgozott a többi alfejezet is, amelyek a bevonulás más, egyéb körülményeit taglalják.

A második fejezet, az *Erdély békés évei a második világháborúban* című, önmagába véve is érdekes és hasznos színtöltja a magyar történetírásnak, az észak-erdélyi négy év realitásait ugyanis kimondottan a katonapolitika és hadtörténet szempontjából közelíti meg. Ha akarták volna, se tudták volna lefedni a szerzők a négy év összes szocioantropológiai és politikai vonatkozásait (mint ahogy ez nem sikerül még a nagyon kiváló, e témájú Ablonczy-kötet esetében sem), de viszonylag jól ragadják meg a kor viszonyait, nemcsak a „száraz” statisztikai adatok tükrében, hanem az erdélyi katonaelet szocioantropológiai és olykor mikrohistorikus vonatkozásait is. Eb-

ben a fejezetben többek között olyan alfejezeteket olvashatunk, mint *Laktanyaélet az erdélyi helyőrségekben*, *Erdélyi románok és szászok a Magyar Királyi Honvédségben*, *Határszolgálat az erdélyi végeken*, *Kiképzés az erdélyi alakulatoknál*, amelyek témái majd önmagukban véve is külön-külön köteteket érdemelnének, akár magyarországi, akár erdélyi magyar történetesek, de akár román szakemberek tollából is. Reménykedünk benne, hogy az ilyen jellegű – egyesek szerint politikailag kényes, ám szerintünk mindenképpen érdekes és hasznos – témáknak előbb-utóbb lesz majd „gazdájuk”, s ezt követően komoly szakirodalmuk is születik. A fejezet az események időrendi sorrendben történő ismertetése szempontjából Románia a tengelyhatalmak koalíciójából történő kiűzésével ér véget.

A kötet hadtörténeti szempontból nézve „legspeciálisabb” fejezete a harmadik, egyben legutolsó fejezet, amely az 1944. év hadműveleti eseményeinek erdélyi vonatkozásait tárgyalja: Arad bevételét a magyar haderő által, majd ezt követően a magyar és német hadseregek fokozatos visszavonulását a szovjet túlerő elől, egészen az ún. Wöhler hadseregcsoporthoz kivonásának utolsó momentumáig, a Nyirbogát–Nyirbátor–Mátészalka–Vásárosnamény szakaszon levő „L”-vonalra történő visszavonulásáig. Ezt követően a szerzők még röviden leltárba veszik az elsősorban a Maniu-gárdákhoz kapcsolódó magyarelles atrocitásokat is, egészen ezeknek a felelős román kormány által történt, november 16-án bekövetkezett feloszlásáig.

Összefoglalóként elmondhatjuk a könyvről, hogy sok újdonságot hozott, értéket képvisel a magyar történetírásban. Idézhető forrásmunka lehet például a szakdolgozatokban is, és olvasmányos volta miatt számíthat a szélesebb olvasóközönség érdeklődésére is.

Illésfalvi Péter, Szabó Péter, Számvéber Norbert: *Erdély a hadak útján 1940–1944.*
Puedlo Kiadó, 2010, Budapest. [Harmadik kiadás] 215 p. ISBN: 9789639477759